

Verdi Falstaffja a szegedi operában

A tisztes közészerűség kedvetlenséget, sőt gyakran iróniát, a felemelő élmény pedig mindig lelkesedést fakaszt. E hatásmechanizmus alól a kritikuskak sem kell minden áron kivonnia önmagát, hacsak nem akar az őszintétlenség hibájába esni. Ez alkalommal örömmel írhat beszámolót. A szegedi opera ugyanis a Falstaff-be-mutatóval olyan produkciót hozott létre, melynek jelentősége és értékei a vállalkozás merészségét, szerencsésen felismert műsorpolitikai aktualitását s a megvalósítás magas színvonalát illetően túlmutatnak egy társulat mindennapi munkájának s egy országrészben betöltött kulturális missziójának határain. Az előadás nemcsak egy művészi kollektíva tizenöt esztendő fejlődésének fontos állomása, hanem a jelenlegi magyar operakultúra egyik jelentős teljesítménye is.

Színepi alkotás, társulatfejlesztő, közönségszórakoztató és nevelő szándék, a saját hagyományokra való építés és a szüntelen újat akarás, a rendelkezésekre álló művészi erők invenciózus felhasználása ritka szerencsés módon találkozhat a produkcióban. A Boito kiváló szövegkönyvére írt Falstaff — mint közismert — a Verdi-életmű záródarabja, ám sokkalta több az egyik legnagyobb operakomponista hatyúdalanál. Olyan remekmű, mely a maga nemében páratlan, egyedülálló. Benne Verdi túllépve korábbi jellemoperáinak, a Macbethnek és különösen az Otellónak az emberfeletti jókkal és gonoszokkal benépesített, véres tragédiáktól terhes világán, hétköznapi emberekről szóló lírikus komédiát, egy végső nagy megbékélésben és kacagásban feloldódó konfliktussorozatot állít színpadra, hogy elmondhassa egy szenvedésekben és örömekekben, kudarcokban és sikerekben páratlanul gazdag élet végén az itt maradókhoz szóló üzenetét: szeretni és élvezni kell az életet, elviselni pedig leginkább úgy lehet, ha az emberek gyarlóságait, saját esendőségünket és mindennapi kudarainkat a dolgokon fölülemelkedve, bölcs derűvel, megbocsátó iróniával szemléljük. A humor, az önironia az önmaguk értékében és erejében bízó emberek és emberi közösségek legértékesebb tulajdonságai közé tartozik vagy legalábbis kellene tartoznia. Az egészséges intellektus legszebb erénye. Hozzásegít ahhoz, hogy a káros indulatokat, az ostoba elfogultságot, a vak engesztelhetetlenséget és az erkölcsi gőgöt kikapcsolhassuk szűkebb és tágabb világunk dolgainak elrendezése közben. Ennek, e lehetőségnek a felvillantásában rejlik a mű mai időszerűsége.

Utolsó operájában Verdi végleg szakított az olasz nagyopera konvencióival, a zárt formákkal történő építkezéssel. A Falstaff énekszólamainak az énekbeszéd, a deklamált éneklés elve szerinti fölépítése, pazar ötletessége, zenekarának a színpadi folyamatokkal való érzékeny együtt élése, hatásvadászat nélküli virtuóz hangszerelése, harmóniavilágának modernsége a műfaj 20. századi fejlődése felé mutat. A szegedi társulat tizenkét Verdi-operának, közöttük a Macbethnek, az Aidának és az Otellónak a színrevitelével a háta mögött aligha választhatott volna a Falstaffnál alkalmasabb művet ahhoz, hogy legjobb hagyományaira építve s közönségét is magával ragadva tovább lépjen a korszerű operaszínház felé. Vaszy Viktor színház-szervezői céltudatosságát és művészi fanatizmusát dicséri, hogy az egyáltalán nem biztató előjelek, a zenekar fejlődését nagymértékben gátló fluktuáció és az énekkar létszámbeli megfogyatkozása ellenére vállalkozott a roppant kényes és nehéz feladat megoldására.

Horváth Zoltán, az előadás rendezője a zene karakteréből kiindulva mozgalmas, gyorsan pergő, színpompás játékot épít fel Sándor Lajos stílusos, gyorsan átépíthető,

a jelenetek egy részében forgatható színpadán. A mű lírikus komédia jellegét szem előtt tartva, sziporkázó szellemességgel, ugyanakkor mértéktartó ízléssel emeli ki, teszi láthatóvá az opera helyzeteiben rejülő komikumot, üde poézissal a lírát, hangulatilag árnyalt, stílusában azonban egységes színpadi játékot hozva létre. Minden szerepet alaposan kidolgozva, dramaturgiai funkcióját pontosan meghatározva állít színpadra, így elkerüli azt a veszélyt, hogy a produkció a főszerepet játszó, éneklő művész jutalomjátékává süllyedjen. Invencióval és gondossággal alkotja meg a jeleneteket, figyelme a szereplők kéz- és arcjátékára is kiterjed mégpedig úgy, hogy minden, amit a színpadon látunk, hiteles és őszinte. A kitűnő beállítások közül különösen emlékezetes a második felvonás első képének kettősében Falstaff és Ford lelkiállapotának, a szerelmi légyottra készülő Falstaff magabiztosságának, boldog türelmetlenségének, diadalittasságának és a saját felesége közeli pásztorórájáról tudomást szerző Ford meghökkenésének, alig-alig leplezett dühének, a harmadik felvonás elején pedig a megfürdetett, csúffá tett Falstaff siralmas testi-lelki állapotának plasztikus színpadi ábrázolása. Horváth a híres jelenetet, a ruháskosárba rejtett Falstaffnak a folyóba való „öntését” a színpad forgatása révén teljes egészében láthatóvá teszi, s ezáltal a cselekmény legismertebb mozzanatát az előadás leg-hatásosabb részévé emeli. Horváth Zoltán olyan színpadi játékot hozott létre, olyan kiváló színészi alakításokat hívott életre a szegedi opera színpadán, melyre a legjobb prózai társulatok is büszkéek lehetnének.

Vaszy Viktor temperamentuma, a drámai helyzetek kiélézésére való érzéke, a részleteket összefogni, zenei folyamattá olvasztani tudó képessége jól érvényesült az előadás zenei irányítása során. A zenekari árokból energia, tarka mozgalmasság, határozottan megragadott hangulatok sugárzanak a színpad és a nézőtér felé, mégpedig úgy, hogy a vizuális és a zenei élmény a rendező és karmester tökéletes egyet akarásának, a produkció egészét szem előtt tartó felfogásának eredményeképp egymással szervesen összefonódva jelentkezik.

Az opera címszerepét Gregor József játssza, énekl. Megjelenését, emberi alkát, színészi és énekesi adottságait illetően alig lehet nála ideálisabb Falstaffot elképzelni. Az opera utolsó képében például, mikor az éjjeli pásztoróra színhelyére tartva a fák közül előbukkan, akkor a valami nagy, titokzatos dolgot vágyva s ugyanakkor meg-megriadvá kereső, az átélt és az elképzelt szépségektől, a helyzet, a kaland rendkívüliségétől megittasult ember óvatoskodó, de a cél felé tartó járással, kíváncsi és gyönyörködő pillantásaival, önfelelt mosolyával az egész előadás néhány másodpercnyi része alatt is plasztikusan ki tudja fejezni a figura lényegét. A humor és a líra, az otrombaság és a poézis, az erkölcsi nagyvonalúság és az ételszeretet, a ravaszdiság és a naivitás, a testi és lelki rendkívüliség tudata oly természetes módon fakadnak Gregor alakításában, amire csak egészen ritkán van példa. Imponáló biztonsággal győzi a kényes énekszólam bariton fekvésű magasságait, dinamikai követelményeit. Hangjának hajlékonyságával, meleg puhaságával hangszínben is tökéletesen érzékeltetni tudja Falstaff hangulatait, lírával és humánummal átszőtt jellemét. Gregor Falstaffja operakultúránk olyan értéke, melyre patinás külföldi operaszínházak is büszkéek lennének.

Karikó Teréz alakítását szintén az illúziót keltő színpadi megjelenés, a színpadi játék és az énekesi teljesítmény egyformán magas színvonala teszi kitűnővé. Az általa életre keltett Fordnét virágzó asszonyi szépség, pajzán hamisság, nagy élet- és „férfiismeret”, csavaros ész és lélekjelenlét jellemzi. Felemelő zenei élményt tud nyújtani. Horváth Eszter Fordnéja eszményi megjelenésű, de szolidabb, kisebb tűzű egyéniség. Énekszólamát hangai adottságainak ezúttal megfelelő feladatraelve imponálón, az éneklés és játék közös örömét élvezve szólaltatja meg. Gyimesi Kálmán a féltékenykedő és dühöngő, de azért nem félelmetes, sőt néha alakoskodó és minduntalan nevetségessé váló Ford szerepében nagyon igaz és találó. Hitelesen ábrázolja, hogyan jut el Ford a gyanakvástól és a bosszúvágytól a felsüléseken keresztül a helyzettel való kényszerű megbékélésig. A második felvonásban elhangzó monológja és az azt közvetlenül megelőző jelenet jó énekesi és színészi teljesítmény. Berdál Valéria és Réti Csaba ihletetten kelti életre az opera fiatal szerelmespárját-

nak színészileg nem bonyolult, zeneileg azonban kényes szerepét. Réti Csabának az utolsó felvonásbeli áriában hallott hangszínei arra engednek következtetni, hogy a fiatal tenorista nagyobb technikai tudatossággal többre lenne képes. Az előadás egyik felfedezés számba menő meglepetése *Gortva* Irén énekben és játékban egyaránt nagyon karakterisztikus és mulattató Mrs. Quicklyje. Pályakezdő operaénekes-től ekkora zenei és színpadi biztonság, jellemformáló képesség igazán ritka dolog. *Juhász* László és *Sinkó* György életszagú figurát teremt a két pálinka- és fokhagymaszagú szolga szerepéből, de nem szabad engedniök a rájátszásra, az öncélú komédiázásra csábító kísértésnek. *Szabady* József a póruljárt kérőnek, *Lengyel* Ildikó és *Turján* Vilma Falstaff másik imádottjának, az énekkar pedig Ford szolgáinak jelmezében kelt életre egy-egy jellegzetes alakot, illetve a családi perpatvarba kaján örömmel bekapcsolódó háznépet a Shakespeare és Verdi szellemét egyaránt megidéző előadás egészének színvonalán.

CSAPLÁR FERENC

Közljük olvasóinkkal, hogy márciusban megjelenik a Tiszatáj 25 éves tartalommutatója. A repertórium feldolgozza a lap 1947 márciusa és 1971 decembere között megjelent közel 300 számát, kiegészítő indexeiben névmutatót, álnévmutatót, földrajzi névmutatót tartalmaz. A folyóirat jelenlegi formájában, előreláthatóan 12 ív terjedelemben megjelenő füzet ára 20 Ft lesz. Könyvtárak a könyvtárellátó útján juthatnak hozzá, egyéni érdeklődők szerkesztőségünk címén (6740 Szeged, Sajtóház) kérhetik utánvétellel.